

ISSN 3041-1793 Online

УДК: 339.9:658.8:004.738

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-4\(21\)-1699-1711](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-4(21)-1699-1711)

Дикань Володимир Леонідович доктор економічних наук, завідувач кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-5173-2469>

Овчиннікова Вікторія Олексіївна доктор економічних наук, професор кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0001-5911-2873>

Дячук Андрій Валерійович аспірант економічного факультету Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків, <https://orcid.org/0009-0008-0829-1881>

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Анотація. У статті розглядається розвиток зовнішньоторговельних відносин вітчизняних підприємств в умовах цифровізації та євроінтеграції, визначаються економічні методи, концептуальні підходи та моделі, що забезпечують підвищення їх конкурентоспроможності та стійке економічне зростання. Аналіз сучасного стану зовнішньоекономічної діяльності України показав дисбаланс у структурі зовнішньоторговельного обороту, зокрема переважання імпорту над експортом та високий рівень імпортозалежності окремих секторів економіки. Водночас спостерігається поступова диверсифікація географії зовнішньої торгівлі, активна переорієнтація на ринки країн Європейського Союзу та збереження важливих торговельних відносин із країнами Азії, зокрема з Китаєм. Досліджено вплив цифровізації на міжнародну торгівлю, що проявляється у переході до платформних моделей взаємодії, впровадженні електронного митного адміністрування, цифрових реєстрів, систем «єдиного вікна» та аналітики великих даних, що забезпечує підвищення оперативності, прозорості та ефективності зовнішньоекономічних операцій. Визначено ключові економічні методи, необхідні для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, серед яких оптимізація витрат і ресурсів, впровадження цифрових технологій та автоматизації бізнес-

процесів, розвиток інноваційної діяльності та виробництва продукції з високою доданою вартістю, диверсифікація ринків збуту, удосконалення логістичних систем, застосування сучасних фінансових інструментів та адаптація продукції до міжнародних стандартів якості. У статті запропоновано концептуальну модель розвитку зовнішньоторговельних відносин підприємств, яка передбачає інтеграцію цифрових технологій, платформізацію торгівлі, включення у глобальні ланцюги створення вартості, структурну модернізацію експорту та імпорту, інформаційно-аналітичну трансформацію процесів, підвищення прозорості та гнучкості зовнішньоекономічної діяльності. Запропонована модель спрямована на формування конкурентних переваг, підвищення стійкості підприємств до зовнішніх ризиків, забезпечення ефективної адаптації до глобальних ринкових вимог і створення умов для сталого економічного розвитку України.

Ключові слова: підприємство, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоторговельні відносини, конкурентоспроможність, цифровізація, євроінтеграція, економічні методи, модель розвитку, управління, вплив, логістика, бізнес-процес, інновації, міжнародна торгівля, світові ринки.

Dykan Volodymyr Leonidovich Doctor of Economics, Head of the Department of Economics and Management of Production and Commercial Business of the Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0002-5173-2469>

Ovchynnikova Viktoriia Oleksiivna Doctor of Economics, Professor of the Department of Economics and Management of Production and Commercial Business of the Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0001-5911-2873>

Dyachuk Andriy Valeriyovych Postgraduate Student, Faculty of Economics, Ukrainian State University of railway transport, Kharkiv, <https://orcid.org/0009-0008-0829-1881>

DEVELOPMENT OF FOREIGN TRADE RELATIONS OF DOMESTIC ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF DIGITIZATION AND EUROPEAN INTEGRATION: ECONOMIC METHODS, MODELS AND IMPACT ON COMPETITIVENESS

Abstract. This article examines the development of foreign trade relations of domestic enterprises in the context of digitalization and European integration, highlighting the economic methods, conceptual approaches, and models that enhance their competitiveness and ensure sustainable economic growth. The

ISSN 3041-1793 Online

analysis of Ukraine's current foreign economic activity reveals structural imbalances in trade, particularly the predominance of imports over exports and high import dependence in certain economic sectors. At the same time, there is a gradual diversification of trade geography, active reorientation toward European Union markets, and the maintenance of significant trade relations with Asian countries, especially China. The study explores the impact of digitalization on international trade, which is manifested in the transition to platform-based interaction models, the implementation of electronic customs administration, digital registries, "single window" systems, and big data analytics. These innovations improve operational efficiency, transparency, and the effectiveness of foreign trade operations. The article identifies key economic methods necessary to enhance the competitiveness of domestic enterprises, including cost and resource optimization, implementation of digital technologies and business process automation, promotion of innovation and high value-added production, market diversification, improvement of logistics systems, utilization of modern financial instruments, and adaptation of products to international quality standards. A conceptual model of foreign trade development for enterprises is proposed, emphasizing digital integration, trade platformization, inclusion in global value chains, structural modernization of exports and imports, information-analytical transformation of trade processes, increased transparency, and flexibility in foreign economic activity. The proposed model aims to create competitive advantages, enhance enterprise resilience to external risks, ensure effective adaptation to global market requirements, and foster conditions for the sustainable economic growth of Ukraine.

Keywords: enterprise, foreign economic activity, foreign trade relations, competitiveness, digitalization, European integration, economic methods, development model, management, influence, logistics, business process, innovation, international trade, world markets.

Постановка проблеми. Участь вітчизняних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності сьогодні є визначальним чинником не лише для їхньої індивідуальної конкурентоспроможності, але й загального рівня конкурентоспроможності національної економіки. В умовах стрімкої цифровізації та активізації євроінтеграційних процесів значення зовнішньоторговельних відносин суттєво зростає, оскільки вони відкривають нові можливості для розширення ринків збуту, впровадження інноваційних технологій та підвищення ефективності господарської діяльності. Водночас розвиток зовнішньоторговельних відносин потребує застосування сучасних економічних методів і моделей управління, здатних забезпечити адаптацію підприємств до змін глобального середовища та посилення конкуренції. Це особливо важливо в контексті інтеграції України до світового економічного простору, де вимоги до якості, інноваційності та цифрової трансформації бізнесу є значно вищими.

Отже, дослідження розвитку зовнішньоторговельних відносин вітчизняних підприємств в умовах цифровізації та євроінтеграції є вкрай актуальним, оскільки дозволяє визначити ефективні інструменти підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення сталого економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий науковий внесок у формування сучасних засад управління зовнішньоекономічною діяльністю належить таким дослідникам, як Козак Ю. Г., Притула Н. В., Єрмакова О. А., Ковтун Е., Легостаєва О., Дідівський М. І., Павлов О. І., Самофатова В. А., Кулаковська Т. А. та інші [1–5]. В їх працях системно проаналізовано теоретико-методичні основи зовнішньоекономічної діяльності, особливості її організації на рівні підприємства, а також вплив глобалізаційних процесів на розвиток міжнародної торгівлі.

Враховуючи стрімкі трансформації бізнес-середовища та бізнес-процесів, цифровізацію управлінських процесів і посилення міжнародної конкуренції, принципи розвитку зовнішньоторговельних відносин вже не можуть розглядатися як статичні регламенти. Вони мають розвиватися як гнучка, адаптивна система управління, здатна оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, технологічні інновації та інтеграційні процеси.

Метою статті є формування концептуальної моделі розвитку зовнішньоторговельних відносин підприємств в умовах цифровізації та євроінтеграції з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання та забезпечення їхнього сталого економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. У сучасних економічних дослідженнях [1–5] зовнішньоекономічна діяльність розглядається не лише як ключовий компонент функціонування світового господарства, але й як важливий інструмент формування національного добробуту та визначення позицій держави у глобальному поділі праці. Провідні теоретичні підходи акцентують увагу на її ролі як джерела економічного зростання, а також як механізму розвитку міждержавної взаємодії та коопераційних зв'язків.

У цьому контексті особливої значущості набуває розроблення та впровадження ефективних економічних моделей, здатних забезпечити стійкість і передбачуваність економічних процесів, а також сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах динамічного глобального середовища. Однак перш ніж розпочати опрацьовувати зазначене слід звернути увагу на той факт, що в останні роки економіка України зазнала суттєвих макроекономічних трансформаційних потрясінь, що негативно вплинуло на спроможність держави підтримувати стабільні міжнародні економічні зв'язки та ефективно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність (рис. 1).

Отримані результати дають змогу сформулювати низку узагальнюючих висновків. Перш за все слід звернути увагу на те, що переважання імпорту над

ISSN 3041-1793 Online

експортом зумовлює формування від'ємного сальдо торговельного балансу, яке має тенденцію до поглиблення. Такого роду ситуація вказує на структурний дисбаланс, за якого внутрішній попит значною мірою задовольняється за рахунок імпоротної продукції, що призводить до відтоку валютних ресурсів з економіки. Відповідно, коефіцієнт покриття імпорту експортом знизився з 0,8 у 2022 р. до 0,59 у 2023–2024 рр., що означає недостатній рівень компенсації імпортних витрат експортними надходженнями.

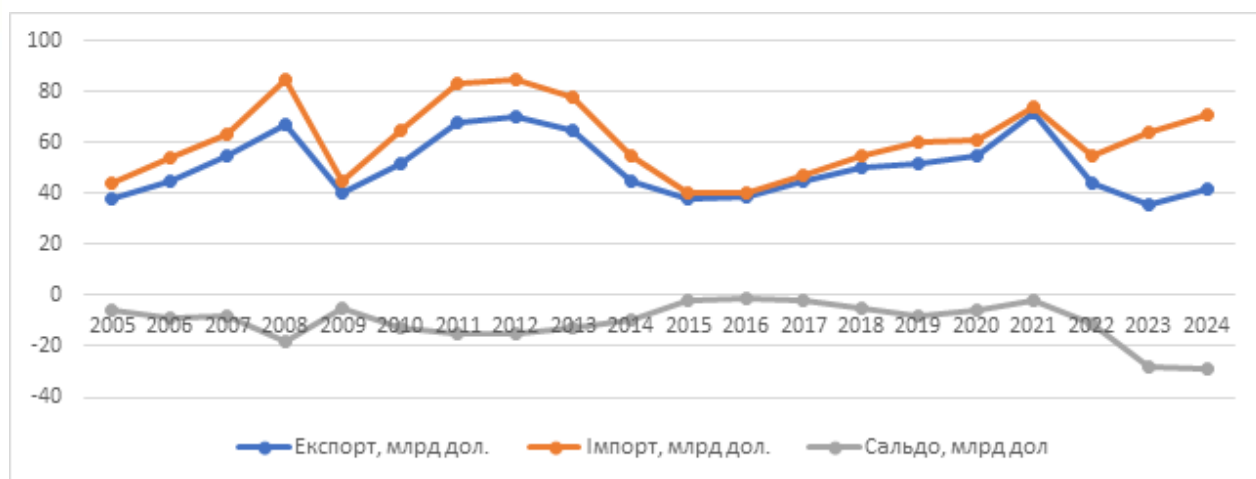

Рис. 1. Динаміка основних показників зовнішньої торгівлі України (експорт, імпорт, сальдо), млрд дол. (побудовано на основі [6])

Аналіз показників відкритості економіки підтверджує зазначені тенденції. Зокрема, експортна квота зменшилася з 27,25% у 2022 р. до 21,88% у 2024 р. [7], що свідчить про послаблення ролі експорту у формуванні валового внутрішнього продукту. Натомість імпортна квота має тенденцію до зростання, що відображає посилення імпортозалежності. У перерахунку на душу населення обсяги експорту у 2024 р. знизилися до 1013,76 дол. порівняно з 1072 дол. у 2022 р., тоді як імпорт зріс з 1343,21 дол. до 1719,11 дол. на особу. Загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту у розрахунку на одну особу досяг 2 732,87 дол., що характеризує інтенсивність зовнішньоекономічної діяльності в умовах сучасних викликів.

У цілому у 2024 р. в Україні спостерігається помірна позитивна динаміка зовнішньоторговельної діяльності, однак її структура залишається дисбалансованою. Провідним джерелом валютних надходжень виступає аграрний сектор, тоді як енергетична, хімічна та машинобудівна галузі зберігають проблемний характер розвитку. У зв'язку з цим для покращення стану зовнішньоторговельного балансу доцільним є спрямування зусиль на розвиток переробної промисловості, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю в експорті, а також скорочення імпортозалежності у стратегічно важливих секторах економіки.

Водночас упродовж останніх років відбулися суттєві зміни у географічній структурі зовнішньої торгівлі України, що проявляються у переорієнтації на ринки країн Європейського Союзу. Експорт української продукції на європейські ринки характеризується рядом переваг, серед яких: велика ємність споживчого ринку, географічна близькість та порівняно низький рівень політичних і правових ризиків для ведення торгівлі. Водночас українські експортери стикаються з низкою складнощів, зокрема високим рівнем конкуренції, суворими вимогами до якості та безпеки продукції, а також економічною нестабільністю деяких держав Євросоюзу, що обумовлює необхідність адаптації товарів до європейських стандартів, підвищення їх конкурентоспроможності та диверсифікації експортних напрямів. Другим за обсягом торговельним партнером України залишається Китай, імпорту з цієї країни (14,4 млрд дол.) значно перевищує експорт (2,4 млрд дол.), що формує від'ємне сальдо на рівні приблизно 12 млрд дол.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про різке скорочення обсягів результатів зовнішньоекономічної діяльності у 2022 році, тоді як у 2023–2024 рр. простежується їх поступове відновлення. Подальший прогрес зовнішньоекономічної діяльності України значною мірою визначатиметься конкурентоспроможністю продукції, розвитком логістичної інфраструктури, інтеграцією вітчизняних підприємств у європейські ланцюги створення доданої вартості та ефективним залученням іноземних інвестицій. Зазначене повинно відбуватись відповідно до тенденцій розвитку світової економіки. Додатковий аналіз сучасного економічного розвитку України свідчить про складність і суперечливість її інтеграції у світову економіку. З одного боку, країна стикається з ознаками економічної вразливості [8], з іншого демонструє орієнтацію на структурну модернізацію та впровадження складних техніко-економічних рішень [9–11]. Інші науковці [12] акцентують увагу на тому, що українська економіка має змішаний характер, поєднуючи ознаки різних техніко-економічних укладів, що ускладнює її однозначне віднесення до існуючих типологій.

За таких умов пріоритетним напрямом конкурентної політики для кожного підприємства має стати забезпечення узгодженого та збалансованого розвитку всіх складових його господарської діяльності з урахуванням викликів зовнішнього середовища. Особливої актуальності набуває здатність підприємств ефективно інтегруватися у міжнародні торговельні процеси, адаптуватися до вимог глобальних ринків і використовувати можливості цифровізації для підвищення результативності зовнішньоекономічної діяльності. Водночас важливим завданням є формування конкурентних переваг на основі інноваційного розвитку, оптимізації бізнес-процесів та впровадження сучасних економічних інструментів і моделей управління, що сприятиме підвищенню гнучкості підприємств, їх стійкості до зовнішніх ризикових ситуацій та зміцненню позицій як на внутрішньому, так й на міжнародному ринках.

ISSN 3041-1793 Online

Однак, перш ніж розпочати формування концептуальних положень дієвої моделі розвитку зовнішньоторговерних підприємств, слід звернути увагу на те, що цифрова трансформація суттєво впливає на глобальне бізнес-середовище та визначає напрями його розвитку (адже у сучасних умовах цифровізація дедалі глибше проникає у всі сфери економічної діяльності). Даний процес спричиняє суттєві трансформації в системах управління, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності, підвищуючи їх гнучкість, адаптивність і рівень конкурентоспроможності. Саме тому зазначені процеси набувають особливої актуальності та потребують поглибленого наукового осмислення, тим паче в умовах макроекономічної нестабільності та з урахуванням довгострокових перспектив розвитку.

У межах національної економіки відбувається поступова трансформація традиційних виробничих процесів у напрямі їх автоматизації, водночас зростатиме значення інтелектуалізованого виробництва, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових платформ. За таких умов роботизовані та аналітичні системи дедалі активніше замінюватимуть ручні операції, підвищуючи ефективність і продуктивність господарської діяльності.

Паралельно цифрові трансформації зумовлюють істотні зміни у структурі міжнародної торгівлі. Формуються віртуалізовані ринки, функціонування яких не обмежується географічними межами, тоді як електронна комерція поступово перетворюється на провідний канал здійснення глобальних обмінних операцій. Крім того, цифровізування трансформує базові підходи до управління міжнародною торгівлею, сприяючи переходу від паперових процедур і розрізнених інформаційних потоків до інтегрованих електронних систем, використання аналітики в режимі реального часу та формування платформних механізмів взаємодії між економічними суб'єктами.

Передусім спостерігається активне впровадження автоматизованих інструментів митного адміністрування, зокрема електронного декларування, цифрових реєстрів та систем управління ризиками, що сприяє підвищенню оперативності й прозорості експортно-імпортних операцій.

Важливим елементом є також запровадження принципу «єдиного вікна» у взаємодії бізнесу з державними інституціями, що дозволяє мінімізувати дублювання процедур та зменшити адміністративні витрати. Таким чином слід зазначити, що відбувається трансформація інформаційно-аналітичного забезпечення управління, яке базується на використанні великих даних, технологій штучного інтелекту та хмарних рішень. Це відкриває можливості для більш точного прогнозування торговельних потоків, відстеження ринкових тенденцій і прийняття обґрунтованих управлінських рішень у режимі реального часу.

Отже, узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що формування новітньої економічної моделі розвитку зовнішньоторговельних відносин підприємств в умовах цифровізації є взаємовигідним процесом як для світової

економіки, так і для України зокрема, оскільки створює передумови для інтенсифікації міжнародної торгівлі, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, зміцнення конкурентних позицій вітчизняних підприємств та їх глибшої інтеграції у глобальні економічні процеси (рис. 2). Створення новітньої моделі повинно ґрунтуватись на сукупності наступних ключових концептуальних положень:

1. Цифрова детермінація розвитку зовнішньоторговельних відносин. Розвиток зовнішньоторговельних відносин підприємств визначається впливом цифрової трансформації, яка змінює форми, інструменти та механізми взаємодії між суб'єктами міжнародної торгівлі, забезпечуючи їх гнучкість, швидкість і прозорість.

2. Платформізація міжнародної торговельної взаємодії. Економічна модель передбачає перехід від традиційних форм зовнішньоторговельних зв'язків до платформних, що базуються на використанні цифрових екосистем, електронної комерції та віртуалізованих ринків без територіальних обмежень.

3. Інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості. Ключовим напрямом розвитку є включення підприємств у міжнародні виробничо-торговельні мережі, що забезпечує поглиблення коопераційних зв'язків, підвищення рівня спеціалізації та зростання доданої вартості у зовнішньоторговельних операціях.

Рис. 2. Модель розвитку зовнішньоторговельних відносин підприємств в умовах цифровізації

ISSN 3041-1793 Online

4. Цифровізація інфраструктури зовнішньої торгівлі. Модель ґрунтується на розвитку цифрової інфраструктури, включаючи електронне митне адміністрування, системи «єдиного вікна», цифрові реєстри та автоматизовані механізми управління ризиками, що сприяє спрощенню процедур та підвищенню ефективності торговельних операцій.

5. Інформаційно-аналітична трансформація зовнішньоторговельних процесів. Зовнішньоторговельні відносини трансформуються під впливом технологій великих даних, штучного інтелекту та хмарних сервісів, що забезпечує можливість прогнозування ринкових тенденцій, оптимізації торговельних потоків і підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

6. Зниження трансакційних витрат та підвищення прозорості. Цифровізація сприяє скороченню витрат на укладання та виконання зовнішньоторговельних контрактів, мінімізації інформаційної асиметрії та підвищенню прозорості взаємодії між контрагентами.

7. Гнучкість та адаптивність зовнішньоторговельних відносин. Модель передбачає здатність підприємств швидко реагувати на зміни глобального середовища, зокрема через диверсифікацію ринків, каналів збуту та інструментів взаємодії, що особливо важливо в умовах макроекономічної нестабільності.

8. Інституційне забезпечення та регуляторна цифровізація. Важливим елементом є формування ефективного інституційного середовища, що підтримує цифрові форми зовнішньоторговельних відносин, забезпечує гармонізацію стандартів, спрощення процедур та інтеграцію у міжнародні регуляторні системи.

9. Структурна модернізація експорту та імпорту. Розвиток зовнішньоторговельних відносин має супроводжуватися зміною їх структури у напрямі збільшення частки продукції з високою доданою вартістю, зниження сировинної орієнтації експорту та оптимізації імпортової залежності.

10. Стійкість та безпекова орієнтація зовнішньоторговельних зв'язків. В умовах глобальних ризиків і воєнних викликів модель повинна враховувати необхідність підвищення стійкості зовнішньоторговельних відносин через розвиток альтернативних логістичних маршрутів, цифрових каналів взаємодії та диверсифікацію партнерів.

В період розбудови нової моделі розвитку зовнішньоторговельних відносин дуже важливим є забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, що дозволить підвищити ефективність їх діяльності на міжнародних ринках, розширити географію експорту, зміцнити позиції у глобальних ланцюгах створення доданої вартості та забезпечити стійке економічне зростання в умовах динамічних змін зовнішнього середовища та формування цифрового середовища, а також сприятиме залученню іноземних інвестицій, активізації інноваційної діяльності та підвищенню технологічного

рівня виробництва. Це, у свою чергу, створить передумови для формування експортно-орієнтованої моделі розвитку економіки, зменшення імпорто-залежності у стратегічно важливих галузях і посилення інтеграції України у світовий економічний простір. Одночасно підвищення конкурентоспроможності підприємств забезпечить їх здатність ефективно адаптуватися до вимог цифрової економіки, використовувати сучасні інструменти міжнародної торгівлі та оперативно реагувати на глобальні виклики і ризики.

В даному процесі особливого значення набуває активне залучення національних товаровиробників до розвитку зовнішньоторговельної діяльності, яке має здійснюватися за умови цілеспрямованої державної підтримки. Така підтримка повинна передбачати створення сприятливого інституційного середовища, розвиток експортної інфраструктури, стимулювання інноваційної діяльності, а також впровадження ефективних фінансово-економічних інструментів сприяння експорту, що в сукупності забезпечить підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на міжнародних ринках.

В свою чергу, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняним підприємствам у зазначених умовах доцільно застосовувати комплекс економічних методів, зокрема:

- оптимізацію витрат та підвищення ефективності використання ресурсів, що дозволяє зменшувати собівартість продукції та підвищувати фінансову стійкість підприємств;
- впровадження цифрових технологій та автоматизації бізнес-процесів, спрямованих на підвищення швидкості прийняття рішень, прозорості операцій та гнучкості управління;
- розвиток інноваційної діяльності та виробництва продукції з високою доданою вартістю, що дозволяє формувати конкурентні переваги на міжнародних ринках;
- диверсифікацію ринків збуту та експортних стратегій, зокрема розширення присутності на нових географічних ринках та секторах економіки;
- застосування сучасних фінансових інструментів підтримки експорту, таких як страхування, кредитування, гарантії та форвардні контракти, для мінімізації ризиків і забезпечення фінансової стабільності;
- удосконалення логістичних систем та оптимізація ланцюгів постачання, що підвищує швидкість та надійність поставок, зменшує трансакційні витрати;
- адаптацію продукції до міжнародних стандартів якості та нормативних вимог, що забезпечує відповідність зовнішньоекономічним регламентам і підвищує довіру партнерів;
- формування системи стратегічного управління ризиками, що дозволяє підприємствам ефективно реагувати на глобальні економічні, політичні та технологічні виклики;

ISSN 3041-1793 Online

– активне використання даних та аналітики для прогнозування попиту, оптимізації виробничих і торговельних процесів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Завдяки інтеграції цих методів формується цілісна економічна стратегія розвитку зовнішньоторговельних підприємств, яка забезпечує їх конкурентоспроможність, стійкість і адаптивність у динамічному глобальному середовищі.

Висновки. У ході дослідження встановлено, що розвиток зовнішньоторговельних відносин вітчизняних підприємств в умовах цифровізації та євроінтеграції є складним і багатофакторним процесом, який визначає не лише конкурентоспроможність окремих суб'єктів господарювання, а й загальний рівень інтеграції України у світову економіку. Проведений аналіз показав, що цифрова трансформація суттєво змінює форми, механізми, бізнес-процеси та інструменти зовнішньоекономічної діяльності, сприяючи підвищенню гнучкості, швидкості та прозорості міжнародної торгівлі, а також створенню нових платформ для взаємодії підприємств без територіальних обмежень.

Значущим фактором підвищення ефективності зовнішньоторговельних операцій є інтеграція українських підприємств у глобальні ланцюги створення вартості, що дозволяє поглиблювати коопераційні зв'язки, підвищувати рівень спеціалізації та зростати додану вартість продукції. Водночас розвиток цифрової інфраструктури, впровадження електронного митного адміністрування, систем «єдиного вікна», аналітики великих даних та штучного інтелекту забезпечує ефективне управління ризиками, оптимізацію торговельних потоків і підвищення прозорості зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження також засвідчило, що збереження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств вимагає комплексного застосування економічних методів: оптимізації витрат і ресурсів, розвитку інноваційної діяльності, диверсифікації ринків збуту, застосування сучасних фінансових інструментів підтримки експорту, удосконалення логістичних систем та адаптації продукції до міжнародних стандартів. Інтеграція цих методів формує цілісну економічну стратегію, здатну забезпечити стійкість підприємств у динамічному глобальному середовищі, їхню гнучкість до зовнішніх викликів та ефективне використання можливостей цифрової економіки.

Таким чином, формування концептуальної моделі розвитку зовнішньоторговельних відносин підприємств у цифровому та євроінтеграційному контексті є взаємовигідним процесом для України та міжнародного бізнес-середовища. Воно дозволяє не лише зміцнити конкурентні позиції національних товаровиробників, але й створює умови для стійкого економічного зростання країни, зменшення імпортозалежності стратегічних секторів економіки, активізації інноваційної діяльності та залучення іноземних інвестицій. Впровадження зазначеної моделі сприятиме створенню експортно-

орієнтованої економіки, посиленню інтеграції України у глобальні ланцюги створення доданої вартості та забезпеченню високого рівня адаптивності та ефективності вітчизняних підприємств у швидкозмінному міжнародному середовищі.

Література:

1. Козак Ю. Г., Притула Н. В., Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 240 с.
2. Ковтун Е. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. 2018. Вип. 2. С. 41–45.
3. Легостаєва О. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. Вип. 2. С. 28–32.
4. Дідівський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник. Київ : Знання, 2006. 462 с.
5. Павлов О. І., Самофатова В. А., Кулаковська Т. А. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір: монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 272 с.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
8. Гордей О. Д., Миркун Б. А. Сучасний стан соціального та економічного розвитку України. Бізнес Інформ. 2019. №10. С. 151–157.
9. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. Економіка і бізнес: підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
10. Васюта В., Житник О. Особливості діяльності середнього та малого бізнесу в умовах пандемії COVID-19. Економіка та суспільство. 2021. №33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-40>
11. Ткач Є. В., Ткач С. В. Соціально відповідальний та інноваційно активний власний мікро-, малий та середній бізнес як основа економічного розвитку. Науковий вісник Чернівецького університету. 2021. Вип. 83. URL: <https://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/144/106>
12. Сучасний стан та перспективи економічного розвитку України: теорія, методологія, практика : колективна монографія. Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2023. 225 с.

References:

1. Kozak Yu. H., Prytula N. V., Yermakova O. A. (2016) Zovnishnoekonomichna diialnist: pidpriemstvo-rehion: monohrafiia [Foreign economic activity: enterprise–region: monograph]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 240 p.
2. Kovtun E. (2018) Upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva [Management of foreign economic activity of the enterprise]. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho, Vol. 2, pp. 41–45.
3. Liehostaieva O. (2020) Tendentsii rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy [Trends in the development of foreign economic activity of Ukrainian enterprises]. Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia, Vol. 2, pp. 28–32.

ISSN 3041-1793 Online

4. Didivskyi M. I. (2006) Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstva: navch. posibnyk [Foreign economic activity of the enterprise: study guide]. Kyiv: Znannia. 462 p.

5. Pavlov O. I., Samofatova V. A., Kulakovska T. A. (2019) Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy v systemi hlobalnykh konkurentnykh vidnosyn: ahroprodovolchyi vymir: monohrafiia [Foreign economic activity of Ukraine in the system of global competitive relations: agri-food dimension: monograph]. Odesa: Astropynt. 272 p.

6. State Statistics Service of Ukraine [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Foreign trade of Ukraine in goods: results of 2024 [Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy: pidsumky 2024 roku]. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>

8. Hordei O. D., Myrkun B. A. (2019) Suchasnyi stan sotsialnoho ta ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Current state of social and economic development of Ukraine]. Biznes Inform, no. 10, pp. 151–157.

9. Melnyk L. H., Karintseva O. I. (2021) Ekonomika i biznes: pidruchnyk [Economics and business: textbook]. Sumy: Universytetska knyha. 316 p.

10. Vasiuta V., Zhytnyk O. (2021) Osoblyvosti diialnosti serednoho ta maloho biznesu v umovakh pandemii COVID-19 [Features of small and medium business activity under the conditions of the COVID-19 pandemic]. Ekonomika ta suspilstvo, no. 33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-40>

11. Tkach Ye. V., Tkach S. V. (2021) Sotsialno vidpovidalnyi ta innovatsiino aktyvnyi vlasnyi mikro-, mali ta serednii biznes yak osnova ekonomichnoho rozvytku [Socially responsible and innovation-active micro, small and medium business as a basis of economic development]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu, Vol. 83. URL: <https://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/144/106>

12. Modern state and prospects of economic development of Ukraine: theory, methodology, practice: kolektyvna monohrafiia (2023) [Suchasnyi stan ta perspektyvy ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: collective monograph]. Poltava: PP "Astraia". 225 p.

Дата першого надходження статті до видання: 01.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026